

SÂBIK EDİRNE MÜFTÜSÜ
KUREYSÎZÂDE
MEHMED FEVZÎ EFENDÎ

KEVÂ'İB-İ Şİ'R Ü İNŞÂ

(İnceleme-Metin-Dizin)

HAZIRLAYAN: DİLARA AYDIN

Bu PDF dokümanı, kitabı bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“*dün*”den öğrendiklerinle
“*bugün*”ü yaşamak
“*yarın*”ları aydınlatır.

“*dün*”den öğrendiklerinle
“*bugün*”ü yaşamak
“*yarın*”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™
 Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 450

Edebiyat: 242

ISBN 978-625-5905-17-8

Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, Temmuz 2025

Müellif: Sâbık Edirne Müftüsü Kureyşîzâde
 Mehmed Fevzî Efendi

Hazırlayan: Dilara Aydin

Kitap Editörü: Fatih Odunkiran

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
 (Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ (İnceleme-Metin-Dizin)

Müellif: Sâbık Edirne Müftüsü Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi
 Hazırlayan: Dilara Aydin (Arş. Gör.) ; Editör: Fatih Odunkiran (Dr. Öğr. Üyesi)
 İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

380 s.; 16,0 x 23,5 cm __ (DBY Yayınları ; No. 450) __ Dizin var.

ISBN 978-625-5905-17-8

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Divan Edebiyatı 4- Münseât

Bu kitap, Dr. Öğr. Üyesi Fatih Odunkiran danışmanlığında hazırlanan
 "Mehmed Fevzî Efendi: Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ (İnceleme-Metin)" isimli
 yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
 Çağaloğu - Fatih / İstanbul
 Tel.: +90 212 526 98 06
 www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

KISALTMALAR LİSTESİ.....	12
ÖN SÖZ.....	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM MEHMED FEVZÎ EFENDÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ; İLMÎ, EDEBÎ VE SİYASİ ŞAHSİYETİ

1. Mehmed Fevzî Efendi'nin Hayatı.....	21
2. Eserleri	27
2.1. Dinî Eserleri.....	27
2.1.1. Tefsir İlmine Dair Eserleri	27
2.1.1.1. Tefrîcü'l-kalak fi tefsîri sûreti'l-Felak	27
2.1.1.2. Kudsiyyü'l-îrfân fi tefsîri sureti'n-Necm mine'l-Kur'an	28
2.1.1.3. Teysîrû'l-fîlk fi tefsîri sûreti'l-Mûlk	28
2.1.1.4. Kudsiyyü'l-ferah fi tefsîri sureti Elem Neşrah	29
2.1.1.5. Mesîrû'l-halâs fi tefsîri sûreti'l-İhlâs	29
2.1.1.6. el-Havâssu'n-nâfi'a fi tefsîri sûreti'l-Vâki'a	30
2.1.1.7. el-Ünsü'l-ma'nevî fi şerhi Kudsî'l-Mesnevî	30
2.1.2. Hadis İlmine Dair Eserleri.....	31
2.1.2.1. el-Feyzü'l-cârif fi ta'rifi'l-Beyzâvî ve'l-Buhârî	31
2.1.2.2. Garîsetü't-tûbâ şerhu'l-Kâsideti 'Ulyâ	31
2.1.3. Kelâm İlmine Dair Eserleri	32
2.1.3.1. el-Cemâlü'd-deyyânî ale'l-Celâli'd-Devvânî	32
2.1.3.2. Kenzü'l-ferâid fi şerhi'r-Risâleti'l-Adûdiyye mine'l-'Akâid	32

2.1.4. İbadete Dair Eserleri	33
2.1.4.1. Rûhu's-salât	33
2.1.4.2. Câmi'u's-salavât	34
2.1.4.3. 'Iyânü'l-mesâlik fi beyâni'l-menâsik	34
2.1.4.4. Hediyyetü's-sulehâ	35
2.1.4.5. İbtihâl	36
2.1.4.6. Hazînetü'l-hutabâ	37
2.1.4.7. Mevhîbetü'l-Vehhâb fi ta'bîrâti'l-elkâb ve münâcâti Rabbi'l-erbâb	38
2.1.4.8. Seyfû'l-cihâd fi nasri'l-'ibâd	40
2.1.5. Tasavvufa Dair Eserleri	41
2.1.5.1. Nihayetü'l-iqtidâr li'l-evliyâi'l-kibâr	41
2.1.5.2. et-Tefrid fi tercemeti't-Tecrid	41
2.1.5.3. Temessükü'l-ezyâl min sâdâti'r-rical	42
2.1.6. Ahlaka Dair Eserleri	43
2.1.6.1. Hadâ'ik-i Hamîdiyye	43
2.1.6.2. İhtâru'l-ahyâr	44
2.1.6.3. Üssü'l-intizâm	44
2.1.6.4. Tesliyetü'l-mahsûdin	45
2.1.6.5. Hakîkattü'l-hürriyye	46
2.2. Edebî Eserleri	48
2.2.1. Manzum Edebî Eserleri	48
2.2.1.1. Kudsiyyetü'l-ahbâr fi mevlidi Ahmedî'l-Muhtâr	48
2.2.1.2. İcmâlü'l-kelâm fi mevlidi'n-Nebiyyi 'aleyhi's-selâm	48
2.2.1.3. Kudsiyyü's-sirâc fi nazmi'l-Mî'râc	49
2.2.1.4. Envârü'l-kevâkib fi leyleti'r-Regâib	50
2.2.1.5. Miftâhu'n-necât fi teslisi'l-lügât ve tâhmisi'l-kasîdeti'l-bürde li medhi seyyidi's-sâdât	50
2.2.1.6. et-Tevessülatü'l-Fevziyye fi'n-Nu'ûti'n-Nebeviyye	51
2.2.1.7. Kudsü'l-Mesnevî	52
2.2.1.8. Kasîde-i 'Ulyâ	52
2.2.1.9. Kasîde-i Medeniyye	52
2.2.1.10. Kasîde-i Kudsiyye	53
2.2.1.11. Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzi	53
2.2.1.12. Hediyye-i Fevzi	54
2.2.1.13. Tercî-i Bend	54
2.2.1.14. Revâyihu'l-fevâyih fi senâyîhi'l-medâyih	55
2.2.2. Mensur Edebî Eserleri	55
2.2.2.1. Fethu'l-verde şerhu'l-Bürde	55

2.2.2.2. el-'Atiyyetü'l-kuddûsiyye ale'l-kasîdeti'l-kudsiyye	55
2.2.2.3. el-Hasîdetü'n-Nebeviyye şerhi kasîdeti'l-medeniyye	56
2.2.2.4. Vesîle-i sa 'âdet	56
2.2.3. Manzum-Mensur Karışık Edebî Eserleri	56
2.2.3.1. Bülbülistân	56
2.2.3.2. Kevâ'ib-i Şî'r ü İnsâ	57
2.3. Diğer Eserleri	57
2.3.1. Siyasetle İlgili Eserleri	57
2.3.1.1. Tezkîr-i Diyânet ve Tenkîr-i Hiyânet	57
2.3.1.2. Nesâ'ihu'l-Fevziyye	58
2.3.2. Mantık İlmine Dair Eserleri	59
2.3.2.1. Seyfû'l-gullâb alâ Muğni't-tullâb	59
2.3.2.2. Hulâsatü'l-mîzân	59
2.3.2.3. Fethu'r-râcî fi şerhi Îsâgocî	59
2.3.3. Arap Dili ve Grameri ile İlgili Eserleri	60
2.3.3.1. Fethu'l-gînâ fi şerhi'l-binâ	60
2.3.3.2. Miftâhü'l-merâm	60
2.3.3.3. Tuhfe-i Fevzi	61
2.3.4. Reddiye Dair Eserleri	61
2.3.4.1. 'Aynü'l-hakîka fi râbitati't-tarîka	61
2.3.4.2. İsbâtu'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât	62
2.3.4.3. Nûcûmû'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ	62
2.3.4.4. Zübdetü'l-âsâr ve 'umdetü'l-efkâr	63
2.3.4.5. Tahrîrü'l-murad fi def i't-ta'ni ve'l-fesâd	63
2.3.5. Farklı Alanlarda Yazdığı Eserler	64
2.3.5.1. Mihekku'z-zeheb	64
2.3.5.2. Fihristü'l-âsâr	65
2.3.5.3. Lem'u'l-fevâ'id fi ta'rifatî'l-ulûmi ve'l-kavâ'id	66
2.3.5.4. Nûzhetü's-sâcidîn fi hidmeti Zeyne'l-Âbidîn	67
2.4. Nûshasına Ulaşamayan Eserleri	68
2.4.1. Dîvân	68
2.4.2. Kudsiyyü'l-minhâc fi icmâli bahsi'l-Mî'râc	69
2.4.3. Kudsiyyü'l-kelâm fi mevlidi'n-Nebiyyi 'aleyhi's-selâm	69
2.4.4. Mecmû'âtü't-tercî'ât	69
2.4.5. Şerhu'l-Kasîdeti'l-kâfiye li Hazreti Ali kerremallâhu vechehû	69
2.4.6. Tanzîru'l-mesnevî	69
2.4.7. Tenvîru'l-ma'nevî tanzîru'l-mesnevî	69

2.4.8. Tezhîb fî şerhi evâ'i'lî't-tehzîb	70
2.4.9. Sünûhât-ı Kudsiyye.....	70
2.4.10. Teşvîku's-sibyân.....	70
2.5. Atfedilen Eserler	70
2.5.1. Ta'ziye-nâme.....	70
3. İlmî Şahsiyeti	71
4. Edebi Şahsiyeti	77
5. Siyasi Şahsiyeti.....	78

İKİNCİ BÖLÜM KEVÂ İB-İ Şİ'R Ü İNŞÂ

1. Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ Hakkında Genel Bilgiler	81
2. Tertip.....	84
3. Muhteva	85
3.1. Mekân Kurgusu	90
3.2. Şahis Kurgusu	91
4. Dil ve Üslup	91
4.1. Seciler	93
4.2. İrsâl-i mesel	94
4.3. İktibaslar.....	95
4.4. Dua İfadeleri.....	95
4.5. Kelimeleri Vezne Tatbik Edisi.....	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KEVÂ İB-İ Şİ'R Ü İNŞÂ'NIN İNŞÂ KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ

1. Mektup Türleri.....	97
1.1. Resmî Mektuplar	98
1.1.1. Arz-ı hâl	99
1.1.2. Tahrîrât	99
1.1.3. Arîza	100
1.2. Hususi Mektuplar	100
1.2.1. Muhabbet-nâme, Meveddet-nâme, Uhuvvet-nâme.....	101
1.2.2. Tehniyet-nâme, Tebrik-nâme.....	101
1.2.3. Tavsiye-nâme	102
1.2.4. İslîtiyak-nâme.....	102
1.2.5. Davet-nâme	102

1.3. Cevab-nâme.....	103
2. Mektupların Yapısı	103
2.1. Giriş.....	103
2.1.1. Davet (Tahmid veya Temcid).....	103
2.1.2. Unvan.....	104
2.1.3. Elkab, Ser-name veya Hitab.....	104
2.1.4. Dua	105
2.2. Metin.....	106
2.2.1. Nakil, İblağ ve Talep	106
2.3. Sonuç	106
2.3.1. Hatime.....	106
2.3.2. Tarih, Yer, İmza veya Mühür	107
3. Nazım Şekilleri ve Mektuplarla İlişkisi.....	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM METİN

1. Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususlar	111
2. Transkripsiyon Alfabesi.....	113
3. Metin	115
SONUÇ	357
KAYNAKÇA	361
DİZİN	371

Ön Söz

İnşâ, Osmanlı döneminde sanatkârane yazı yazma sanatını ifade etmesinin yanı sıra aslen resmî ve hususi yazışma kurallarının bilgisi ve yazışma üslubuyla ilgilenen bir ilimdir. Bu çalışmada, kendi türündeki eserler arasında farklı tertibiyle öne çıkan ve edebî zenginliğiyle dikkat çeken *Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ* adlı *münşeât* mecmuası, transkripsiyon alfabetesine aktarılarak *inşâ* kuramına göre incelenmiştir. Türk edebiyatının önemli bir parçası olan *münşeât* mecmuaları, sadece dönemin dil ve üslup özelliklerini yansıtma kalmaz; aynı zamanda yazıldığı dönemin içtimai, siyasi ve kültürel hususiyetlerini de gözler önüne serer. Bu çalışmada söz konusu eserin biçim özelikleri, muhtevası ve diğer *inşâ* mecmuallarından ayrılan yönleri ele alınarak eserin; XIX. yüzyıl Osmanlı eğitimi ile edebiyatındaki yeri ve önemini ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın “Giriş” bölümünde Türk, Arap ve Fars edebiyatlarında *inşânın* seyri; *inşâ*, *münşeât*, *münşî*, *mektup*, *kâtip* terimleri; yazılış tarzlarına göre *münşeâtlar*; *münşeâtlarda* muhteva, tasnif, yazım teknigi ve üslup özelliği hakkında bilgi verilmiştir. “Mehmed Fevzi Efendi’nin Hayatı, Eserleri; İlmî, Edebî ve Siyasi Şahsiyeti” başlıklı birinci bölümünde, Mehmed Fevzi Efendi’nin yetmiş beş yıllık ömrü, ailesi, mesleki hayatı ve çevresi hakkında; eserlerindeki beyanları ve arşiv belgelerine dâyanılarak bilgi verilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda da ilmî, edebî ve siyasi şahsiyeti detaylı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın “Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ” başlıklı ikinci bölümünde; eserin yazılış amacı, telif tarihi, *münşeâtlar* içerisinde hangi tasnife girdiği, tertip hususiyeti, içerdiği metinlerin muhtevası, Mehmed Fevzi Efendi’nin konuya uygun şekilde yaptığı iktibasları, secileri ve kelimeleri vezne tatbik edişi incelenmiştir. “Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ’nın İnşâ Kuramına Göre İncelenmesi” başlıklı üçüncü bölümde, eserdeki mektup türleri resmî ve hususi olarak tasnif edilmiş, örnekler verilmiş; mektupların yapısı; giriş, metin ve sonuç şeklinde incelenmiştir. Bu bölümde son olarak *Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ*’yı diğer *inşâ* mecmualarından ayıran hususiyeti olarak aynı zamanda bir *dîvân* hususiyeti

taşıması, ancak bunda yeni bir tertip oluşturma amacı; ihtiva ettiği nazım şekillerinin mektuplarla ilişkisi gösterilerek anlatılmıştır. Çalışmanın “Metin” başlıklı dördüncü bölümünde *Kevâ 'ib-i Şî'r ü İnşâ*'nın metni, XIX. yüzyıl dil özellikleri dikkate alınarak transkripsiyon alfabetesine aktarılmıştır. Çalışmanın sonuna ise bir “Dizin” eklenecek okura kolaylık sunmak amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkışında emeği geçen herkese teşekkür ederim. Önce-likle tez danışmanım ve editörüm Dr. Öğr. Üyesi Fatih ODUNKIRAN'a, süreç boyunca gösterdiği rehberlik, destek ve imrenilen nezaketi için ne kadar teşekkür etsem azdır. Arapça metinlerde katkı sunan Prof. Dr. Mehmet YAVUZ ile Numan AYTAŞ'a ve Farsça metinlerde yardımcı olan İbrahim NADİRLÜ'ye teşekkür ederim. Her zaman yanımada olan sevgili babam, Sevda ile Arzu halalarım, Elif ablam, dedem ve banneme minnettarım. Nişanlım Osman Kâmil BAŞÖREN'e anlayışı ve sevgisiyle bu süreci mümkün kıldığı için kalpten teşekkür ederim. Dostlarım Duygu ŞAHİN-LER ve Betül AVCI'ya yol arkadaşlıklar için teşekkürler. Son olarak ise ilmî meraklı bir tutkuya dönüştürmemde büyük etkisi olan hocam Prof. Dr. Mustafa BALCI'ya en içten şükranları arz ederim.

Bu çalışmanın, M. Fuat Köprülü'nün işaret ettiği millî abidemiz için deryada katre misali bir taş ve lisans eğitimim esnasında dünyasını değiştiren kıymetli hocam Cemal Aksu'nun terennüm ettiği gibi hoş bir sada olması en büyük temennimdir. Bu çalışmada gözden kaçmış eksiklik ve kusurların sorumluluğu tümüyle bana aittir; dikkatli okurun müsamahasına sığınarak bu hataların çalışmanın genel bütünlüğüne gölge düşürmemesini temenni ederim.

Dilara AYDIN
İstanbul, 2025

3. Metin

KEVÂ'IB-İ ŞÎ'R Ü İNŞÂ

[2]

Kevâ 'ib-i Şî'r ü İnşâ

Bismillâhirrahmanirahîm

'Andelîb-i hoş-âvâz-⁴ امر ذى بالى hadâ'i kâ-i nûzhet-telâhuk-ı besmele-i şerîfe-i zâtü'l-inşâ'i's-sâbıkda ber-daşte-i şadâ-yı du'â-yı bedî' ü'l-edâ-yı gûn-â-gûn-ı şevk-nûmûn ile mütegânnî vü terennüm-sâz ve şâh u fâh-ı dirâhtân-ı bâg-ı bahâristân-ı hamdele-i münîfe-i cenâb-ı münşî-i sürülh-ı na'mâda bâ-dürûd u niyâz-ı nağme-perdâz ve gûlistân u bostân-ı leşafet-resân-ı şalvele-i fûyûzât-redîfe-i hażret-i müstağnî-i iħtirâ'-i şî'r ü inşâda ref-i bâng-i mergûb-ı tarab-fezâ-yı sitâyiş ile ferîk-i mahtûmu'l-kulüb-ı teħâsûd u tecâħud nemîka kûrikâr u cân-gûdâz ve gûlşen-i müstahsen-i şâdî-eġen-i tarziye-i meyâmin-elîfe-i mühceħâ-yı kevneyn-bahâ-yı hażarât-ı kirâm-ı soħbet-ittisâm-ı ülû'l-iħtirâmide icrâ-yı tefennünât-ı fâyiķa-i lâyîka ederek bâ-ħâf-ı farîza-i tevkîr u i'zâz, müktesib-i şeref u i'tizâz u ser-firâz olduğunu gûş u şenîd-i dirâz eyledikden soñra ityân-ı beyân-ı sebeb-i tesvîd-i evrâk-ı âşâr-iltihâka âgâz olunur. Şöyledi ki işbu nuťk u kelâm ve lâ-siyemâ şî'r ü inşâ'-yi be-nâm-ı belâgât-ittisâm ile firâk-ı ġayr-ı nâtîkadan vûcûh ile müsteşnâ vü mümtâz olup "وَلَقَدْ كَرِمُ الْأَكْرَمُ الَّذِي" ⁵ ve yine "أَفْرَاً وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي" ⁶ ile memerr u meċâz-ı hayvâniyyet-i şirfedan daha ile-riye li-ecli'l-cevâz kâdem-bâz u hażve-endâz olan efrâd-ı âdemiyândan her bir ferd-i âferîde dest-i ķudret-i ķadîme-i Şamedâni ile reşk-âverde-i Firdevs-i berîn ve eşk-riħte-i dü ҷeşm-i [3] hasret-i ħuld-1 biħin bulunan miyân-ı baġçe-i 'irfân-ı hoş-terîne ġarîs bir dirâht-ı meyve-dâr-ı nefîs bulunduğu 'inde üli'l-elbâb ve'l-ebşâr bedîdâr u âşikâr olduğuna binâ'en insân kendi ķuvvesinde mevdû' olan nefâsette daha nice izħâr-ı furû'at-1 şîrin-bâr-ı bî-şumâr ile istikrâr ve taħşîl-i aşâlet etmeli ve hilâf-ı usûlüne zehâb ile kesb-i denâ'et ve hasâset etmemelidir ve bu aşâlet-i mezkure ise لِفَادَةِ مُسْتَفِيدٍ ⁷ қažiyyesiniň mütün-ı sütünuna merbût u pâ-besté bir hâlettir. Zîrâ meşhûd-1 kâffe-i bâşira-i 'ibret bulunduğu üzere şecere-i meyvedâr-ı nefîse hengâm-ı merhûnunda feyż-ı bahâri müfid olan bârân-ı nîsânda müstefid-i tarâvet ve müstefid-i bâr olanlara müfid-i esmâr u halâvetdir. İste ol bir beyân-ı bâlâ-ġarîse-i baġ-1 'irfân bulunan efrâd-ı âdemiyâñ dahî bu vechle ħikmet-i hakîkat-ı âferînişini sencîde-i mîzân-ı 'âkl u iz-âñ ederek kemâlde daha kendi mertebelerine kâdem-res-i muvâşalat olamayan iħvân-ı mübtedâna tecennüb-i hasâset-i buħl ile ta'lîm u ifâde ve kendileriniň mâ-fevklerinde şevâhiķ-ı cibâl-ı 'âliye-i kemâle bi'l-irtifâ' şu'ûd ve şevâmiħ-ı tilâl-i

⁴ "Bismillah ile başlamayan her iş eksiktir, kusurludur." Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, thk. Şuayb el-Arnâūt vd., c. XIV, Beyrut, Müesseseti'r-Risâle, 1421/2001, s.329.

⁵ "Andolsun, insanoğlunu şereflî kıldık." (İsrâ, 17/ 70)

⁶ "Oku! Senin Rabbi en cömert olsundur. O, kalemlle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir." (Alâk, 96 / 3-4-5)

⁷ İfade etmek anlayan içindir. İstifade etmek faydalı olandan olur.

sâmiye-i 'ilm ü ifzâl üzere bi'l-irtikâ ķu'ûd buyuran müntehiyândan terk-i denâ'et-i kibr ile ta'allüm u istifâde etmelidirler. Binâ-ber-în bu 'abd-i bî-mâye-i kem-bidâ'a (حفظ الحفيظ سعيه عن الضياع)⁸ maħrûse-i Edirne müftüsû sâbiķ El-Hâc Mehmed Fevzi dahî bundan aķdem maħrûse-i mezbûrede naşb-ı râħile-i meyâmin-ķâfile-i neşr u tedris ve râyiħa-i ezhâr-1 müşk-bâr-1 me'âni-i 'ulûmu resîde-i meşâmm-1 celîs ederek [4] bâ-ħamđ-i perverdigâr varâk-gerdân-1 leył ü nehâr olduğumuz ve ba'zen dahî zaħm-ħorðe-i esinne-i ħased u zułm-i ɣaleme olarak muhâciren 'an-hâ İslambol'a gelip peygûle-i endûh u iżtirârda bâ-niyâz-ı Āmurz-gâr āh u zâr etmek üzere bulunduğumuz hengâmlarda ol-vechle ber-pây-i cây-i hażiż-i istifâde bulunan zümre-i kirâm-ı talebe-i 'ulûma ta'lîm u ifâde ve mürtakî-i zerâvî-i ekâ[r]im-i 'âliye-i ifâde olan şirzime-i fiħâm-1 üstâzân-1 feyż-melâzân hażerâtından ġalaṭât u hażayâ-yi vâki' ami tašħîħ et-dirmekle ta'allüm ü istifâde niyyet-i ħayriyyesiyle 'ilm-i naħvdan ber-lisân-1 Türkî Teşvîķi's-Sibyān ve 'ilm-i manŧıķdan ber-lisân-1 'Arabi Muġni'l-Tullâb şerhi (Seyfî'l-Ğullâb) ve Fenâri şerhi (Hulâsatü'l-Mizân) ve Sûretü'l-Felâk tefsiri (Tefriċi'l-Kalâk) ve 'ilm-i tevhîd ü taşavvufdan ber-lisân-1 Türkî (et-Tefriđ fi Tercemeti'l-Tecrid) ve Kaşide-i Bürde'niň hâşil-1 ma'nâ ve tahmîsât-1 selâše-i dil-rubâsını hâvî ber-lisân-1 'Arabi vü Fârisî vü Türkî (Miftâħu'n-Necât) ve her makâma malşûs ed'îye ve ders-i evvellerinde muķaddemât-1 münasibeyi câmi' ber-lisân-1 'Arabi vü Türkî (Mevhibetü'l-Vehħâb) ve Şîfa-i Şerîf u Tarîka-i Muhammediye niň hulâşa-i manzûmeleri olduğu hâlde 'ayni Kaşide-i Bürde gibi sitâyiş-i nebevîde ber-lisân-1 'Arabi (Kaşide-i Ulyâ) ve râbiṭa haqqında ber-lisân-1 Türkî ('Aynü'l-Haķika)-nâm kütüb ü resâ'iili bâ-'avn-1 Hudâ-yı 'Allâm te'lif ü terkîm ve eyâdi-1 'ulyâ-yı hażerât-1 müşârun-ileyhime 'arz u taķidim eyledigim ve bi-mennîhi te'âlâ Kaşide-i Ulyâ şerhi Hadîkateyni ber-lisân-1 'Arabi tetmîm etmek üzere bulundugum misilli bu kere dahî nev-girifte-i kilk ü kîrtâs-1 terkîm ü izbâr olan mübtedîyân-1 debîrâna ifâde ve düldül-sûvâr-1 mîzâr-1 inşâ vü es-âr-1 belâgât-nişâr bulunan [5] müntehiyâñ-1 nûkte-hâbirândan ġalaṭât u tašħîfat-1 keşîretü'l-vukû mu tašħîħ buyurtmak niyâziyla istifâde etmek ve hem de şehriyâr-1 pûr-intibâħ u pâdişâħ-1 ma'arif-destgâħ sâye-i Sûbhân es-Sultân 'Abdü'l-azîz Hân فتح له الفتاح في كل زمان ونصره النصيري كل آن وحفظ قلبه و قالبه الشريفيين من كل مولم واحزان) ⁹ efendimiz hażretleriniň zamân-1 ma'dilet-nişân-1 'alî-şânlarında münteşire-i aktâr-1 cihân bulunan âşâr-1 menâfi'-dişâr-1 haseneye deryaya nîm katre katmak gibi 'ilâve ķilmaķ ārzû-yi 'âcizânesinde bulunarak işbu münâcât-1 ilâhiyye-i 'Arabiyye vü Fârişıyye vü Türkîyye ve kezâlik nu'ut-u şerîfe-i nebevîyyeyi ve her nev' mektûb-1 mensûruñ zîrînde bir şûret-i manzûme-i güzin ve her manzûme-i Türkîyyenîñ 'âkîbinde dîvân usûlünce ħurûf-1 hecâ tertibi üzere bir ġazel-i rengîn ve aħaduhûmâ aħħarla tev'em gibi bulunduklarından iżtirâden li'l-bâb bir de şarkî-i dil-nişîni hâvî işbu (Kevâ 'ib-i Şî'r ü İnşâ)-nâm te'lif-kerde-i şevk-bahşâniň müsevvedâtıyla irtikâb-1

⁸ Hafız olan Allah onun sa'yini ziyan olmaktan muhafaza buyursun.

⁹ Fettâħ ve Nasîr olan Allah, Kur'an'ın sırrı ve nuru hürmetine ona her zaman fetihle galibiyet nasip etsin ve onun aziz gönlüyle bedenini bütün hüzün ve gamlardan muhafaza buyursun.

cünâh-ı siyah-gerî-i rûy-ı kağıd-ı beyâz eyledigimden hâvfen 'ani'l-'itâb firâra şîtâb edip penâhîden-i zîr-i cenâh-ı erbâb-ı semâh ve irtiyâz-ı riyâz-ı bahşendegân-ı fevz ü felâh eylemiş olduğum inşâ'allâhü'l-'Aftîvvi's-Settâri'l-Fettâh mehere-i ketebe-i kirâm hażerâtının müsevvire-i 'ulûm-ı 'âliye-i ülû'l-inşâf-ı hâyrü'l-evşâfileri buyurulduğda "مَكْنُونٌ بِرِّ مُورٍ لِّنَكَ تَعْيِبٌ در رفتن بِرَاهِ خُودٍ"¹⁰ müşâ'a-i hikmet-âmîzine diğkât buyurarağ 'abd-i fâkîri bu ķadarcık ictisâr-ı müstemendânemde bî-çâre ne yapsın öyle bizler gibi hîdmet-i kitâbetde istihdâm olunarak [6] ber-esâlib-i inşâ tâhîrîde bulunmamış ancak hîdmet-i ta'lîm u tedrisde ber-mesâlik-i 'ulemâ takrîrde bulunmuşdur diyerek lütfen ma'füvv ü ma'zûr ve şu yolda bedîhiyyî's-şûdûr olan cenâyi h u kabâyi h u küsûrumu perr u bâl-i mekârim-iştîmâl der-güzâri-i 'âlîleriyle pûşîde [vü] mestûr buyurmak bâbında merhamet ü mürvvet ol zevât-ı 'avâlî-himmet hażerâtınıñdır.

(I.A.MN.I) Münâcât-ı İlahiyye-i 'Arabiyye

[Müstef'i'lün / Fâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ilün]

.1 يَا مُنْجِي الْقَلْبِ مِنْ تَهâجُمِ الْأَلَمِ

يَا مُحْرِي السُّفْنِ فِي أَبْحُرِ السَّلَمِ¹¹

.2 قَدْ حُضْتُ فِي أَعْمَقِ الْأَحْزَانِ مُنْغَبِّاً

فَجَنِّبِي خَالِقِي مِنْ غَرْقَةِ الْيَمِّ¹²

.3 يَا مَالِكِي الْشِّنْحُسَادِ قَدْ طَعَنْتُ

بِمُهْجَجِي فَأَنَا وَقَعْتُ فِي النَّقَمِ¹³

.4 وَإِنْ عَرَضْتُ عَلَى سِوَاكَ مَا هُوَ بِي

يَهُدِّنِي مُبْغِضًا مِنْ مَوْرِدِ الْهَمِ¹⁴

.5 وَأَنْتَ يَا مُوجِدُ الْأَكْوَانِ مِنْ جُودِهِ

أَتَيْتَ بِي سَاحَةَ الْوُجُودِ مِنْ عَدَمِ¹⁵¹⁰ Aksak karıncayı kendi yolunda giderken ayiplama.¹¹ Ey kalbi elemelerin hücumundan kurtaran! Ey gemileri güvenli denizlerde sürdürün!¹² Hüzünlerin en derinine daldım. Bu denizlerde boğulmaktan beni kurtar Yaraticım!¹³ Sahibim! Hasetçilerin dilleri saadetimi ayıplıyor, kışkınlıklarım ortasına düştüm.¹⁴ İçimde olanı senden başkasına açarsam, bana buğz edip bütün gayretimi yıkacaktır.¹⁵ Sen ise ey kainatları cömertliğiyle yaratın! Beni yokluktan varlık sahasına çıkardın.

2. Ol sebebden pâdişâh-ı ķadr-senc ü zü'l-'atâ Zât-ı 'âlinize işbu rütbeyi gördü sezâ
3. Çünkü her bir rütbe yâhûd pâyeyi ol şehriyâr Ehline tevcîh ile eyler dile bahş-ı mesârr
4. Oldu taħsin-kerde-i 'âlem bu tevcîh bî-riyâ Dendi kim erbâbına ihsân olundu bârî yâ
5. Haq te'âlâ ol şehiñ 'omrüyle ikbâlin ziyâd Eyleyip ķalb-i şerîfin ede hem mesrûr u şâd
6. Çâkeriñ de hâyr-ı da 'vât-ı şehenşâhî edâ Eyledim hem hîdmet-i tebrîki de etdim becâ
7. Hâk-i pâyi 'arz-ı ma'rûz ile taşdî' eyledim 'Afvmî elṭâf-ı 'âlinize tevdî' eyledim

[165]

(XLII.T.G.I) Ğazel Der Қâfiye-i Қâf

[Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün]

1. Kim var 'âlemde esîr-i zülf-i hübân olmadık Kim var âyâ hicr-i cânân ile giryân olmadık
2. Lutf-1 tâc-dârîye her bâr ihtiyyâc der-kâr iken Bulunur mu bir kişi muhtâc-1 sultân olmadık
3. Herkesân hâlince oldu kâm-yâb-1 vaşl-1 yâr Sâde bizler behre-dâr-1 lutf-1 cânân olmadık
4. Râh-1 'aşkında o şûluñ derd-keşân olduðuk velî Çekdigimiz renc-i sûzişden peşîmân olmadık
5. Fevziyâ olduksa da hem-bezm-i ehl-i ma'rifet Yokdur isti'dâdımız⁴²¹ kim ehl-i 'irfân olmadık

⁴²¹ Metinde "استعدامز" şeklinde geçmektedir.

(XLII.T.S.I) Şarkı

[Mefâ ‘ilün / Mefâ ‘ilün / Fe ‘ülün]

1. Saña maḥṣūs ey şūḥ bu leṭāfet
Saña maḥṣūs bu hüsn ü melāḥat
Kuluñda varsa da gerçi ḫabāḥat
Yine lutf et efendim kıl ‘ināyet
2. Śudā‘ verdim geçen gün hāk-i pāye
Olup hem-dem fiğānim şavt-ı nāya
Akıp eşkim dem-ā-dem sūy-ı çaya
Yine lutf et efendim kıl ‘ināyet
3. Kuluñ Fevzi ne yapsın oldu ‘āşik
Seniñ nīrān-ı hicriñ ile yanık
Perişändir o yüzden hāli yazık
Yine lutf et efendim kıl ‘ināyet

(XLII.T.C.I) Rütbe-i Muṭlaqa Tebrîk-nâmesine Cevâb-nâme-i Mensûr

Vechen mine’l-vücûh ehliyyet ü şayestegî-i ‘acizânem olmadığı hâlde eltâf-ı bî-gâye-i cenâb-ı şehriyâr-ı Süleyman-şiyemî ve ‘inâyat-ı bî-nihâye-i tâc-dâr-ı deryâ-keremîden bu kerre ‘uhde-i mûrâneme tevcîh ü ihsân-ı şâhâne buyurulan rütbe veyâḥûd pâyeye gûyâ istihkâkîm var imiş gibi ma’at-tensîb ve’t-taşvîb sūy-ı izbâr-ı tebrîke sevk-i semend-i hâme ve o yolda ırsâl-i kerem-nâme buyurmaları mücerred müteħallîk ü pişe-dâr oldukları mişvâr-ı kerem-i cenâb-ı seniyyû'l-himemîleri mübtégâ-yı ‘alîsi olduğu bî-reyb ü iştibâh bulunmuş ve bu vechle [166] haqq-ı nâ-haqq-ı çâkerânemde bî-dirîg buyurulan teveccûhât-ı mekârim-ğayât-⁴²² sütûde-şifâtileri dâ’ire-i taķîr ü taħrîre güncâyiş-pezîr⁴²³ olmaz mertebede bâ’is-i şûkr ü şâdumân olarak ed’iyye-i hayriyyeleriyle esniyye-i behiyyeleri yâd u tekrâr kîlinmiş olduğunu beyâni siyâkında ‘arż u taķdîm-i cevâb-nâme-i sitâyîskâriye ibtidâr kîlindi ol bâbdâ.

(XLII.T.C.M.I) Cevâb-nâme-i Manzûm

[Fâ ‘ilâtiñ / Fâ ‘ilâtiñ / Fâ ‘ilâtiñ / Fâ ‘ilün]

1. Ey edâ-yı resm-i tebrîke mûrûvvet-güsterim
V’ey eħibbâsin unutmaz çok keremlü dâderim
2. Geldi bir vaqt-i sa’idde nâme-i mergûbuñuz
Rütbe-i iħlâş-verî tes’idîne mektûbuñuz

⁴²² Metinde “مکامنیات” şeklinde geçmektedir.

⁴²³ Metinde “كجاشپریز” şeklinde geçmektedir.

Kaynakça

1- ARŞİV KAYNAKLARI

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
Bâbiâli Evrak Odası Tasnifi
nr. 1567-117470.
nr. 1580-117470.
Dahiliye Tasnifi
Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 2452-78.
Irade Tasnifi
Maliye (ML.) nr. 40-14.
Taltifat (TAL.) nr. 105-45.
Maarif Nezareti Tasnifi
Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 422-3.
Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 46-52.
Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 95-81.
Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 46-117.
Sadaret Tasnifi
Mühimme Kalemi Evrakî (MKT.MHM.) nr. 227-7.
Nezair ve Devair Evrakî (MKT.NZD.) nr. 229-89.
Yıldız Tasnifi
Başkitabet Dairesi Maruzatî (PRK.BŞK.) nr. 29-42.
Hazine-i Hassa (PRK.HH.) nr.17-58.
Mütenevvi Maruzat (MTV.) nr. 45-18

2- KAYNAK ESERLER

- Acar, Kadir: "Âbidin Paşa'nın Hayatı ve 'Âlem-i İslâmiyyet Müdâfaa' Adlı Risalesi". **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 20/1, 2024, s.267-289.
- Adam, Merve: **Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin "et-Tevessülatü'l-Fevzîye fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye" İsimli Eserinin İncelenmesi**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Ahmed b. el-Hüseyin el-Beyhakî.: **el-Câmi' li Şu 'abi'l-îmân**, yay.haz: Mektebetü'r-Rûşd, 2003/1423, c. 2.
- Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, thk. Şuayb el-Arnâût vd., c. XIV, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- Arpa, Recep: "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Gazete ve Dergilerinde Yer Alan Tefsir İlanları", **Usul İslam Araştırmaları**, 16/16, 2011, s.27-66.
- Arslan, Ömer Faruk: **Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi'nin Tefsir Risalelerinin Tahili**, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Arslan, Sami: "İslam Kitap Kültüründe 'Şerhi Meşrûha Bağlamak': Kitap İsimlerinde Secî", **FSM İlimi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, 14, 2019, s.123-149.
- Âşık, Nazan: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin İcmâlü'l- Kelâm Adlı Mevlidi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 6/26, 2013, s.77-91.
- Atik, Rabia Nur: **Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi'nin Câmu'u's-Salavât ve Seyfî'l-Cihâd fi Nasri'l-İbâd Risâleleri -İnceleme, Transkripsiyon ve Kaynaklarının Tespiti**, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, İslami İlimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Aydar, Hidayet: "Osmanlı Tefsir Kültürüne Bir Katkı: Mehmed Fevzî Efendi'nin Tefsîcî'l-kalâk fî tefsîri sûreti'l-Felak Adlı Sure Tefsirinin Îşâri Yönden İncelenmesi", **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, , 6/2, 2022, s.633-656.
- Aydin, Remzi: "Kayseri'de II. Abdülhamid Han Dönemi'nde İnça Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin Türbesi", **ZEITSCHRIFT FÜR DIE WELT DER TÜRKEN**, 3/3, 2011, s.292-293.
- Ayverdi, İlhan: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Yayınları, 2010.
- Baybara, Neriman: **Kureyşî-zâde Mehmed Fevzî Efendi, Hayatı ve Eserleri**, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Boran, Uğur: "Sözlükçülüklük Geleneğimize Umumi Bir Bakış ve Edirne Müftüsü Fevzî Efendi'nin Arapça-Türkçe Manzum Sözlüğü: Tuhfe-i Fevzî ". **Şarkiyat Mecmuası**, 28, 2017, s.73-154.
- Bursali Mehmet Tahir Efendi: **Osmanlı Müellifleri**, yay.haz.: A.Fikri Yavuz – İsmail Özén, c.I, İstanbul, Meral Yayınları, 1972.
- Coşgun, Gökhan, Metin Yıldırım.: "Edirne Müftüsü Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi ve Revâhiyu'l-fevâyîh fi Senâyihi'l-Medâiyih Adlı Şiir Mecmuası", **İhya Uluslararası İslâm Araştırmaları Dergisi**, 7/2, 2021, s.1046-1085.

- Çağlar, Abdülkerim: "Kureyşîzâde El-Hâc Mehmed Fevzî Efendi'nin 'Nihâyetü'l-İktidar Li'l-Evliyâ'i'l-Kibâr' Risâlesi: İnceleme ve Transkripsiyon". **Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 10/19, 2023, s.252-269.
- Çiçek, Kemal: "Mehmed Emin Paşa, Kıbrıslı". **DIA**, 2003, c. XXVIII, s. 463-464.
- Dehhudâ, Ali Ekber: **Lûgat-nâme**, Rivâyet-i Devvom, Tehran, İntişârât-ı Dânişgâh-ı Tahran, (CD).
- Diğiroğlu, Filiz: "II. Abdülhamid Döneminde Dinî Yayıncılık: İslâmî Metinleri Kim Üretir?-II". **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 54, 2018, s.1-44.
- Dilçin, Cem: **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.
- Dönmez, M. İsmail: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin (1826-1900) 'Miftâhu'l-merâm fi Tâ rîfi Ahvâli'l-Kelimeti ve'l-kelâm' Adlı İzhâr Şerhinin Değerlendirilmesi". **Şarkiyat Mecmuası**, 24, 2014, s.55-73.
- Dönmez, Tekin, Ayşe Betül: "Serbestzâde'nin *Tercüme-i Celâl*'ı Örneğinde 19. Yüzyıl Osmanlı Kelâm Tercümelerine Genel Bir Bakış", **Sahn-i Semân'dan Dârülfünûn'a XIX. Yüzyıl Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası: Âlimler, Müesseseler ve Fikri Eserler**, ed. Ahmet Hamdi Furat, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2021, s.435-459.
- Durmuş, İsmail: "İrsâl-i Mesel", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.40, 2021.
- Dursun, Akif: "Râbitanın Tarihî Gelişimi, Tanımı ve Fıkî Hükmü". **Sufiyye**, 2021, 10, s.84-129.
- Ebü'l-Muammer Fuad.: **Usûl-i kitâbet-i resmiyye ve gayr-i resmiyye**, İstanbul, Matbaa-i Jirayir-Keteon, 1328.
- Eliaçık, Muhittin: "Sultan II. Abdülhamit'e Sunulan Teşekkürname", **Düşünen Şehir**, 2018, 5, s.156-163.
- Erdoğan, Mehtap: "Mehmed Fevzî Efendi'nin Kevâ 'ib-i Şî'r ü İnşâ Adlı Eseri ve Bu Eserdeki Şarkılar", **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3/5, 2010, s.86-145.
- Gazali, Ebu Hamid Nasr b. Muhammed: **İhya ulûmî'd- dîn**, Kahire, c.IV, 2004, s.299-306.
- Gökbilgin, M. Tayyip: **Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi**, İstanbul, Enderun Kıtâb evi, 1993.
- Gökmen, Ertan: "Manisa Medreseleri Nüfus Yoklama Defteri". **Tarih İncelemeleri Dergisi**, 27/2, 2012, s.381-401.
- Göknar, Remzi: **et-Tecrîd fi kelimetü't-Tevhîd Risâlesi ve Şerhi**, İstanbul, Kitsan Yayınları, t.y.
- Göz, Kemal: **Mehmed Fevzî Efendi ve Hadaik-i Hamidiyye Risalesi**, Ankara, Fecr Yayınevi, 2022.
- Göz, Kemal: "Denizlili Mehmed Fevzî Efendi'nin 'Hadâik-i Hamîdiyye Nâm Ahlâk Risalesi' Çerçeveinde Ahlâkî Erdemler". **Turkish Studies Dergisi**, 9/2, 2014, s.713-725.
- Gültekin, Hasan: **Türk Edebiyatında İnşâ**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Günaydin, Necati: **Tahrîrîü'l-murad li defî'i-ta'n ve'l-fesad İbnü'l-Arabî Müdafaası**, İstanbul, İBER Yayınları, 2024.

Gürkan, Nejdet: **Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde "Şerhu'l-Bürde"**, İstanbul, Tavas Belediye Yayımları, 2011.

Haksever, Halil İbrahim: **Eski Türk Edebiyatında Münseatlar ve Nergisi'nin Münseat'ı**, Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.

Hourieh, Marwa: **Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi'nin "Tefrîci'l-Kalak fi Tefsîri Sûreti'l-Felak" Adlı Eserinin Muhteva ve Üslup Yönünden İncelenmesi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

İşıl, Hayide: **Osmanlı Coğrafyasında Yapılmış Farsça Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri ve Muhammed Tebâdekkâni'nın Kasîde-i Bürde Tahmisi (Muhteva-İnceleme)**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

İşkin, Gökhan Sebatı: "Kuşadalı Mustafa B. Hamza (Adalı), Netaicu'l-Efkar Adlı Eseri ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler". **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 11/1, 2007, s.153-171.

İbrahim Şinası: **Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye**, İstanbul, Matbaa-i Ebuzziyya, 1302.

İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal: **Son Asır Türk Şairleri**, c.I, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1969.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal: **Hoş Sadâ Son Asır Türk Musikisinasları**, İstanbul, Kettebe Yayımları, 2019.

İpşirli, Mehmet: "Osmanlılarda Kitâbet-i Resmiyyeye Dair Eserler Hakkında Bazı Gözlemler", **Osmanlı Diplomatiği Semineri-30-31 Mayıs 1994**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1995, s.1-8.

İsmâîl bin Muhammed el-Aclûnî: **Keşfî'l-hâfâ ve müzîlü'l-ilbâs 'amme'stehere mine'l-ehâdîs 'alâ elsîneti'n-nâs**, c. 2, Beyrut, 1418/1997, s. 226-27, nr. 2159.

Kara, İsmail: **Hilâfet Risâleleri**, c.I, İstanbul, Klasik Yayımları, 2021.

Karabey, Turgut: "Tarih Düşürme", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.40, , 2021.

Karataş, Akif: **Mehmed Fevzî Efendi'nin Bülbülistân İsimli Eseri (İnceleme-Tercüme)**, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Kaska, Çetin: "Edirne Müftüsü Fevzi Efendi'nin Bülbülistân Adlı Eserindeki Farsça Şiirler", **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2021, 11/21, s.117-135.

Kayaokay, İlyas: "Seyyid Fevzî'nin Manzum Kerbelâ Mersiyesi: Taziye-nâme", **Kalemmname**, 5/9, 2020, s.119-134.

Kayseri Belediyesi: "Zeynel Abidin Türbesi", (Çevrimiçi) <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/zeynel-abidin-turbesi>, 29 Mayıs 2024.

Koltaş, Nurullah: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin 'Rabita' Hakkındaki 'Aynü'l-hâkîka fi Râbitati't-târika Adlı Eseri", **Mehmed Fevzî Efendi'nin Üç Risalesi (Fıkih-Ahlak, Tefsir-Hadis ve Tasavvufa Dair Dini Risaleler)**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2021.

Korkmaz, Seyfullah: "Hacı Torun Efendi'nin Miftâhu'l Hayât İsimli Eseri Üzerine Bir Aralıtma", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1/30, 2011, s.363-372.

Köksal, Mehmet Fatih: **Kayserili Divan Şairleri**, Kayseri, Geçit Yayınları, 1998.

Köksal, Mehmet Fatih: **Mevlid-nâme**, Ankara, Diyanet Vakfı Yayımları, 2011.

Kütüköglü, Mübahat S.: **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 1994.

Kütüköglü, Mübahat S.: "Osmanlı Diplomatiğinde Birbiri Yerine Geçen Belgeler: Arîza-Kaime, Tahrîrat-Şukka", **Osmanlı-Türk Diplomatiği Semineri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1995, s.91-112.

Mehmed Fevzî Efendi Edirne Müftüsü: **Muhtarâ Hac Rehberi**, yay.haz.: y. İstanbul, Fazilet Neşriyat, t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **'İyânü'l-mesâlik fi beyâni'l-menâsik**, İstanbul, Mekteb-i Sanayi Matbaası, 1308.

Mehmed Fevzî Efendi: **'Aynü'l-hâkîka fi râbitati't-târika**, Konyalı İbrahim Hakkı Kütüphanesi, nr. 170, nesih, Osmanlı Türkçesi, 130x220, 14.vr.

Mehmed Fevzî Efendi: **'Aynü'l-hâkîka fi râbitati't-târika**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Bülbülistân**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1314.

Mehmed Fevzî Efendi: **Câmi'u's-salavât**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **el-'Atiyyetü'l-kuddûsiyye ale'l-kâsîdeti'l-kudsiyye**, t.y., İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Arapça Yazma Eserler Bölümü, nr. 4893, vr.67, st.21, nesih.

Mehmed Fevzî Efendi: **el-Cemâlü'd-deyyâni ale'l-Celâli'd-Devvâni**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **el-Cemâlü'd-deyyâni ale'l-Celâli'd-Devvâni**, Millî Kütüphane, İbn Sina Bölümü, nr. 06, MK. Yz. A. 5322, st. 21, nesih, 240x180mm.

Mehmed Fevzî Efendi: **el-Feyzü'l-cârî fi ta'rîfi'l-Beyzâvî ve'l-Buhârî**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **el-Hasîdeti'n-Nebeviyye şerhi kasîdeti'l-medeniyye**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **el-Havâssu'n-nâfi'a fi tefsîri sûreti'l-Vâki'a**, y.y., 1313.

Mehmed Fevzî Efendi: **el-Ünsü'l-manevî fi şerhi Kudsî'l-Mesnevî**, İstanbul, el-Hâc Muhammed Efendi Matbaası, 1300.

Mehmed Fevzî Efendi: **Envâri'l-kevâkib fi leyleti'r-Regâib**, 1316, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nr. 4694, vr.5, st.17, nesih, 242x172mm.

Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tefrîd fi tercemeti't-Tecrid**, İstanbul, Esad Efendi Destgâhı, 1285.

Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tefrîd fi tercemeti't-Tecrid**, Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi, nr. 119929, nesih, Osmanlı Türkçesi, 185x120-140x85 mm, 111.vr.

Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tevessülatü'l-Fevzîyye fi'n-Nu'uti'n-Nebeviyye**, İstanbul, Cemal Efendi Matbaası, 1316.

Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tevessülatü'l-Fevzîyye fi'n-Nu'uti'n-Nebeviyye**, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, İbnü'l-Emîn, nr.607.

Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tevessülâtü'l-Fevzîyye fi'n-Nu'ûti'n-Nebeviyye**, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nr. 3324.

Mehmed Fevzî Efendi: **Fethu'l-ginâ fi şerhi'l-binâ**, İstanbul, Arif Efendi Matbaası, 1307.

Mehmed Fevzî Efendi: **Fethu'l-verde şerhu'l-Bürde**, 1304., Millet Kütüphanesi, A.E. Şerîye Koleksiyonu, nr. 167502, vr.223, st.21, nesih, 244x178-178x110mm.

Mehmed Fevzî Efendi: **Fethu'r-râcî fi şerhi Îsâgocî**, İstanbul, Şirket-i Sahafiyeye-i Osmaniyye Matbaası, 1317.

Mehmed Fevzî Efendi: **Fıhristü'l-âsâr**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Garîsetü't-tûbâ şerhu'l-Kâsîdeti 'Ulyâ**, İstanbul, Şeyh Yahya Matbaası, 1318.

Mehmed Fevzî Efendi: **Hadâ'ik-i Hamîdiyye-Nâm Ahlak Risalesi**, t.y., İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nr. 4187, vr.7, st.21, nesih, 235x160mm.

Mehmed Fevzî Efendi: **Hakîkatü'l-hürriyye**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Hazînetü'l-hutabâ**, İstanbul, İsmail Efendi Matbaası, 1294.

Mehmed Fevzî Efendi: **Hediyye-i Fevzî**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Hedîyetü's-sulehâ**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Hulâsatü'l-mîzân**, İstanbul, Muharrem Efendi Matbaası, 1288.

Mehmed Fevzî Efendi: **İbtihâl**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **İcmâlü'l-kelâm fi mevlidi'n-Nebiyyi 'aleyhi's-selâm**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **İsbâtu'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât**, 1314, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, vr1b-2a.

Mehmed Fevzî Efendi: **İsbâtu'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât**, 1314, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nr. 4693, vr.12, st. 21, nesih, 245x170mm.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kâsîde-i Kudsîyye**, t.y., İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Arapça Yazma Eserler Bölümü, nr. 4893, vr.3, nesih.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kâsîde-i Kudsîyye**, y.y., 1307.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kâsîde-i Medenîyye**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kâsîde-i 'Ulyâ**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kenzü'l-ferâid fi şerhi'r-Risâleti'l-Adûdiyye mine'l-'Akâid**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1305.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsîyyetü'l-ahbâr fi mevlidi Ahmedî'l-Muhtâr**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsîyyü'l-ferah fi tefsîri sureti Elem Neşrah**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsîyyü'l-irfân fi tefsîri sureti'n-Necm mine'l-Kur'an**, İstanbul, Dârü't-Tibâati'l-Âmire, 1304.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsîyyü's-sirâc fi nazmi'l-Mî'râc**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsü'l-mesnevî**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Lem'u'l-fevâ'id fi ta'rifâti'l-ulûmi ve'l-kavâ'id**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Mesîrû'l-halâs fi tefsîri sûreti'l-İhlâs**, İstanbul, İbrahim Efendi Matbaası, 1309.

Mehmed Fevzî Efendi: **Mevhibetü'l-Vehhâb fi ta'bîrâti'l-elkâb ve münâcâti Rabbi'l-erbâb**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Miftâhu'n-necât fi teslîsi'l-lügât ve tâhmîsi'l-kâsîdeti'l-bürde li medhi seyyidi's-sâdât**, İstanbul, Muhamrem Efendi Matbaası, 1274.

Mehmed Fevzî Efendi: **Miftâhü'l-merâm**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1305.

Mehmed Fevzî Efendi: **Mihekkü'z-zeheb**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzî**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Nesâihu'l-Fevzîyye**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Nihayetü'l-iktidâr li'l-evliyâ'i'l-kibâr**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Nücûmû'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ**, İstanbul, 1315.

Mehmed Fevzî Efendi: **Nücûmû'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ**, Süleymaniye Kütüphanesi (Yazma Bağışlar) nr. 6342, 14vr.

Mehmed Fevzî Efendi: **Nücûmû'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ**, Millet Kütüphanesi (A.E. Şerîye) nr.1158, 12vr.

Mehmed Fevzî Efendi: **Nüzhetü's-sâcidîn fi hîdmeti Zeyni'l-Âbidîn**, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 352301, nesih, Osmanlı Türkçesi, 215x156-156x96 mm, 29.vr.

Mehmed Fevzî Efendi: **Revâyihi'l-fevâyih fi senâyihi'l-medâyih**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Rûhu's-salât**, İstanbul, Karnik Matbaası, 1303.

Mehmed Fevzî Efendi: **Seyfü'l-cihâd fi nasri'l-ibâd**, İstanbul, Yahya Efendi Matbaası, 1900.

Mehmed Fevzî Efendi: **Seyfü'l-gullâb alâ Muğni't-tullâb**, İstanbul, el-Hâc İzzet ve Ali Bey Efendi Matbaası, 1290.

Mehmed Fevzî Efendi: **Tahrîrü'l-murad fi def'i't-ta'ni ve'l-fesâd**, Balikesir, Balikesir Vilyat Matbaası, 1305/1306.

Mehmed Fevzî Efendi: **Tefrîcü'l-kalak fi tefsîri sûreti'l-Felak**, İstanbul, Bosnalı Hacı Muharrem Matbaası, 1284.

Mehmed Fevzî Efendi: **Temessükü'l-ezyâl min sâdâti'r-rical**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Tercî-i Bend**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Tesliyetü'l-mahsûdîn**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Teyşîrü'l-fûlk fi tefsîri sûreti'l-Mûlk**, İstanbul, Şirket-i Sahafiyeye-i Osmaniyye Matbaası, 1307.

Mehmed Fevzî Efendi: **Tezkîr-i Diyânet ve Tenkîr-i Hiyânet**, Halep, 1295.

Mehmed Fevzî Efendi: **Tuhfe-i Fevzî**, y.y., 1306.

Mehmed Fevzî Efendi: **Üssü'l-intizâm**, t.y., Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 344462, vr.23, st.21, nesih, 221x140-172x87mm.

Mehmed Fevzî Efendi: **Üssü'l-intizâm**, t.y., Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, nr. 253698, vr.24, st.21, ta'lîk, 230x145-180x80 mm.

Mehmed Fevzî Efendi: **Üssü'l-intizâm**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Vesîle-i saâdet**, y.y., t.y.

Mehmed Fevzî Efendi: **Zübdeyü'l-âsâr ve 'umdetü'l-efkâr**, y.y., t.y.

Muhammed b. Îsâ et-Tirmizî:

Sünenü't-Tirmizi, yay.haz.: Müessesetü'r-Risâle Naşirun, Beyrut, 1432/2011.

Mütercim Âsim Efendi: **Kâmusu'l- Muhît Tercümesi**, 1.cilt, yay.haz.: Mustafa Koç ve Eyüp Tanrıverdi, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.

Orçun Kafesçioğlu, Figen.: "19. Yüzyılın İkinci Yarısından Günümüze Galata/Karaköy'de Kent Morfolojisini ve Yapı Türlerinin İncelenmesi", **IDEALKENT**, 7/18, 2016, s. 174-203.

Ortaylı, İlber: **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadi**, İstanbul, Kronik Kitap, 2018.

Özkan, Mehmet: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin (1826-1900) 'İyânü'l-mesâil fi beyâni'l-menâsik Adlı Eseri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", **Balkanlar ve İslâm**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2020, s.597-622.

Öztürk, Mehmet: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin 'Gerçek Özgürlük' Hakkındaki *Hakikatü'l-hürrîyye* Adlı Eseri", **Mehmed Fevzî Efendi'nin Üç Risalesi (Fîkih-Ahlak, Tefsîr-Hadîs ve Tasavvufa Dair Dînî Risaleler)**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2021.

Saraç, M. A. Yekta: **Klasik Edebiyat Bilgisi (Belâgat ve Biçim-Ölçü-Kâfiye)**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.

Sofuoğlu, Mehmet: **Sahîh-i Buhari ve Tercemesi**, c.1, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1987.

Şahin, Naim, M. Ali Aynî: "Türk Mantıkçıları", **Selçuk Üniversitesi Türkîyat Araştırmaları Dergisi**, 17, 2005, s.343-354.

Şemseddin Sami: **Kâmus-ı Türkî**, yay.haz.: Fazılhak Negiz ve Aziz Ençakar, İstanbul, Şifa Yayınevi, 2016.

Şen, Ercan: "Müfessir Celal Yıldırım'ın İlmî Çalışmaları, Kur'an Tasavvuru ve Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri". **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 23/2, 2021, s.514-531.

Şentürk, Mustafa: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin (1318/1900) Rûhu's-Salât Adlı Eseri ve Çeviri yazısı", **Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi**, 9, 2022, s.62-81.

Şentürk, Mustafa: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin *Teyşîru'l-fîlk fi tefsîri sûreti'l-Mülk* Adlı Eseri", **Balkanlar ve İslâm**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2020.

Şimşek, Muttalip: "Osmanlı Döneminde Kudüs'ün Tanınmış Ailelerinden Hüseyiniler", **Üsküdar Üniversitesi Journal of Social Sciences**, 2019/8, s.52-68.

Topaloğlu, Bekir, Hayrettin Karaman: **Arapça-Türkçe Yeni Kamus**, İstanbul, Nesil Yayınları, 1995.

Türkoğlu, Serkan: "Mehmed Fevzî Efendi ve Kudsiyyü's-sirâc fi Nazmi'l-mi'râc Adlı Eseri", **Turkish Studies**, 8(13), 2013, s.1617-1644.

Uzun, Mustafa: "Mevlid Edebiyatında Önemli Bir Son Devir Şairi: Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri". **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 33/2, 2007, s.87-128.

Ünver, İsmail: "Çeviriyazida Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Turkish Studies**, 3/6, 2008, s.1-46.

Ürekli, Fatma, Muzaffer Ürekli: Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Yardım Kampanyaları ve Toplumsal Dayanışma Üzerine Değerlendirmeler" **Osmanlı Dönemi Balkanlarda Kültürel ve Sosyal Hayat**, ed. Zafer Gölen, Abidin Temizer, İstanbul, Gece Kitaplığı, 2018.

Üstün, Ahmet Sedat: **Kur'an-ı Kerim Sözlüğü**, y.y., 2021, 312.

Yalçın Kuşlu, Süreyya, Nihat Arslan: "Dini Kişilikler Çerçeveinde 19.Yüzyıl Mevlidleri'nin Vesîletü'n-Necât ile Mukayesesı", **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, 5/2, 2022, s.612-652.

Yazar, İlyas: "**Kânî Dîvâni**", Ege Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İzmir, 2006.

Yekbaş, Hakan: "Klasik Türk Şiirinde Regâlibiyye ve Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâlibiyyesi", **Atatürk Üniversitesi Türkîyat Araştırmaları Dergisi**, 17/42, 2010, s.69-95.

Yekbaş, Hakan: "Mehmed Fevzî Efendi'nin Mevlit Okumanın ve Dinlemenin Câiz Olduğuuna Dair Risalesi". **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 14/1, 2010, s.371-398.

Şimşek, Selami: **Efendiler Efendisi İçin Mevlid Okumanın Faziletleri**, İstanbul, Buhara Yayınları, 2016.

Yılmaz, Ömer, Mine Oymak.: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi ve Vesîle-i Saâdet Adlı Eseri ". **Turkish Studies Dergisi**, 11/17, 2016, s.583-608.

Yılmaz, Ömer: **Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi (Hayatı, Eserleri, Tasavvufi Görüşleri)**, İstanbul, Hikemiyat, 2022.

Yılmaz, Ömer: "Edirne Müftüsü Sûfi-Alîm Mehmed Fevzî Efendi'nin (1826-1900) Kudüs Nâipliği, Kudüs'te Yazdığı Eserler, Kudüs ve Mescid-i Aksa'ya Dair Görüşleri". **Tasavvuf İlimi ve Akademik Araştırma Dergisi**, 52, 2023, s.1-23.

Yılmaz, Ömer: "Mehmed Fevzi Efendi'nin (Ö.1900) İnsan Tanımı ve Tasnifi Üzerine Bazı Mülahazalar". **Journal of Analytic Divinity**, 2/3, 2018, s.6-22.

Yığız, Uğur: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi ve Hediyye-i Fevzî Adlı Eseri", **International Journal of Filologia**, 4, 2020, s.363-397.

Yüksel, Yeter: "**Türk İslâm Edebiyatında Duanâmelâr ve Mevhîbetü'l-vehâb**", İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Kur'an-ı Kerim Meâli, yay. haz.: Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, y.y., Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011.

3- ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

https://e3arabi.com/, 9 Haziran 2024. https://izmir.ktb.gov.tr/TR-210571/tarihi-camiler.html, 4 Mayıs 2024.

https://www.ketebe.org/sanatkar/haci-mustafa-rakim-efendi-287, 12 Ağustos 2024.

Dizin

93 Harbi 38, 40, 57, 75, 79

A

- Abbâsîler 16
Abdurrahman Eşref Efendi 46
Abdülaziz 19, 20, 26, 70, 78, 79, 82, 83, 95, 124, 357
Abdülkadir Geylânî 37, 42
‘Abdüllâh bin ‘Abbâs 179
Abdülmecid 20, 78
Âbidin Paşa (Bahr-ı Sefîd valisi) 63, 362
Acem 85, 86, 92, 99, 104, 116, 183, 187, 188
Adalî şerhi. bk. Netâicü'l-efkâr
Adudüddin el-Îcî 32, 74
Ahkâf 246
Ahlak 27, 47, 74
Ahmed b. Muhammed Hâlidî 61
Ahmed Gazâlî 41, 42, 75
Ahmed-i Dâî 17
Ahmediyye Medresesi 64, 76
Ahmed Rufâî 37
Ahzâb 37
Akâid 74, 75, 227
Alanyalı İbrahim Efendi 28
Âl-i İmrân 37, 135, 179, 232, 236, 298, 299, 300, 340
Ali Rıza Efendi 24, 25
Anadolu 17, 26, 38, 48, 49, 50, 54, 56, 66, 71, 317
Anadolu kazaskerliği 26
Anadolu Selçukluları 17
Ankara 15, 25, 26, 28, 31, 40, 44, 49, 79, 93, 95, 97
Antalya 27
Antalyalı Sahaf Mehmed Efendi 37
Arabistan 25, 66, 71, 358
A'râf 37
Arafat Dağı 249
Arap 15, 16, 71, 74, 111, 112, 357
Arapça 15, 16, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 42, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 85, 86, 88, 89, 91, 92, 96, 100, 103, 111, 359
Arif Efendi Matbaası 59
Arîza 85, 88, 98, 100, 216, 217, 225, 226, 227, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 245, 246, 247, 253, 254, 260, 262
Arpacılar Camii 61
Arz-ı hâl 15, 35, 85, 98, 99, 103, 104, 107, 108, 111, 138, 139, 140, 141, 142, 165, 166, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 179, 181, 184, 186, 187, 188, 189, 191, 193,

195, 196, 198, 200, 202, 204, 217,
227, 237, 247, 254, 255, 306, 333, 334
Atiyyetü'l-kuddûsiyye 23, 53, 55, 73
Ayasofya-i Kebir Camii 86, 90, 91,
184, 186, 187
'Aynü'l-hakîka fî râbitati't-tarîka 61,
75, 124

B

Bâb-ı Basitîyye Medresesi 25
Bağdâd 197
Baharistân 57
Bakara 37, 236, 334, 336
Balıkesir 25, 36, 63
Balıkesir Vilayet Matbaası 63
Bayezid Camii 28
Beylerbeyi Camii 86, 90, 91, 168, 169
Besmele 33, 103
Beyân 65, 66, 244
Beyhakî 16, 247
Beylerbeyi Camii 86, 90, 91
Beytullah (Ka'be) 34, 38, 47, 71, 80,
88, 96, 110, 168, 169, 171, 172, 178,
179, 180, 246, 248, 249, 250, 252,
255, 256, 258, 267, 339, 352
Beyzâvî 25, 28, 29, 31, 33, 39, 58, 74
Binâ 60, 227
Bitlis 25, 26, 30, 54, 60
biyografi 27
Bosnalı Hacı Muharrem Efendi Matbaa-
ası 27, 30
Bostân 184, 186
Bursa 25, 79, 86, 175, 176
Bursali Mehmed Tahir 21
Bursa Ulu Camii 79
Bursevî Hâfız Kadri Efendi 87, 91, 195
Bursevî 28, 29, 45, 58, 74
Bülbülistân 56, 57

C-Ç

Cebel-i 'Arafât 251
Celâl 226, 228, 231, 232, 238
Celâleddîn ed-Devvânî 32, 33, 74, 225,
226, 230
Cemal Efendi Matbaası 51, 70
Cevâb-nâme 85, 117, 118, 119, 120,
121, 209, 210, 214, 215, 219, 223,
229, 230, 231, 240, 241, 242, 243,
244, 249, 250, 251, 256, 257, 258,
264, 266, 270, 274, 275, 278, 279,
283, 284, 288, 291, 292, 295, 296,
299, 300, 303, 307, 308, 311, 312,
315, 319, 323, 327, 331, 332, 336,
340, 341
Cisr-i Cedîd (Yeni Köprü) 87, 90, 188
Çatalçalı Hafız Hasan 28
Çelebi Sultan Mehmet Han 25
Çerkes Hâfız Paşa 67
Çukurluzâde Haci Torun Efendi 78

D

Dahiliye Nezareti 80
Dârû'l-hadis 25
Dârû'l-hilâfeti'l-'aliyye Medresesi 51
Davet-nâme 84, 98, 100, 101
Dâvudîyye Medresesi 71
Deâvî 85, 87, 117, 200
Defter-hâne-i Âmire 86
Destür-i Debîrî 17
Devlet Şûrası 85, 89
Diragoman Mahallesi 87, 90, 91, 200
Dîvân-ı Hâfız 187
Dîvân (Fevzî) 18, 19, 23, 42, 46, 51, 53,
54, 57, 68, 69, 70, 81, 82, 83, 84, 93,
107, 124, 359
Dîvânü'r-Resâil 16
Duha 38
Düstürü'l-İnsâ 18

E

Ebû Ali el-Fârisî 33
Ebu'l-Feth Sultân Mehmed Hân 175
Ebu'l-Hasen-i Şâzelî 42
Ebu'l-Leys-i Semerkandî 62
Ebû Saîd Hâdimî 24
Ebû'l-Muammer Fuad 19, 20, 95
Edirne 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29,
31, 33, 34, 35, 38, 40, 46, 48, 49, 50,
51, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 65,
69, 72, 79, 84, 86, 87, 91, 124, 165,
166, 167, 188, 189
el-Câmi'u's-sahih 31
el-Cemâlü'd-deyyânî ale'l-Celâli'd-
Devvânî 32, 88
el-Ecvibetü'l-Kur'aniyye 'ale'l-es'ileti'l-
Mesîhiyye 62, 63
el-Fevâ'idü'l-Fenâriyye 59
el-Feyzü'l-cârî fî ta'rifi'l-Beyzâvî ve'l-
Buhârî 25, 31, 74
el-Hâc Ali Efendi 24, 61
el-Hâc Avni Efendi 86, 91, 168
el-Hâc Evliyâzâde el-Hâc Ali Riza Efendi
23
el-Hâc İzzet ve Ali Bey Matbaası 59
el-Hasîdetü'n-Nebeviyye şerhi kasîdeti'l-
medeniyye 56
el-Havâssu'n-nâfi'a fî tefsîri sûreti'l-
Vâkı'a 30, 73
el-Ünsü'l-manevî fî şerhi Kudsi'l-Mesnevî
30, 49, 52
el-'Akâ'idü'l-Adûdiyye 32, 74
el-'Atiyyetü'l-kuddûsiyye ale'l-kasîdeti'l-
kudsiyye 21, 53, 55, 73, 74
Emin Efendi (Van vilayeti merkez na-
ibi) 80
Emsîle 227
En'am 242
Enbiyâ 37, 142, 302
Envârû't-tenzîl 28, 29, 31, 58, 74
er-Risâletü'l-Esîriyye (Fenâri Şerhi) 59

F

Fars 16, 357
Farsça 16, 17, 27, 30, 31, 43, 47, 49, 50,
51, 52, 53, 57, 59, 65, 72, 77, 78, 86,
88, 91, 92, 111, 112, 184, 185, 359
Fâtiha 33, 37, 65
Fatih Camii 27, 29, 52, 56, 79, 86, 87,
90, 91, 175, 196
Fatih Sultan Mehmed 17, 104, 195
Fatih Sultan Mehmed Kütpâhesi 28
Fâzıl-ı Keşşâf 211
Felak 27, 28, 37, 74, 124
Fenâri şerhi 124
Ferâiz 65
Feridüddin Attar 28, 74, 78
Feridûn Bey 18
Fethü'l-verde şerhu'l-Bürde 55
Fethü'r-râcî fî şerhi Îsâgocî 59, 60
Fetih 57, 71
Fihristü'l-Âsâr 22, 24, 65, 69, 70
Fil 33
Filibé 61
Firavun 64, 76
Fransız 190
Fuzûlî 58, 78

G

Galaña 87, 90, 188, 189
Havyar Han (Galata) 87, 90
Garîsetü't-tûbâ 31, 37, 79
Garîsetü't-tûbâ şerhu'l-Kasîdeti 'Ulyâ
31, 52, 73, 74

Gavs 91, 344
 Gazel 18, 33, 47, 54, 83, 84, 85, 93, 107, 109, 110, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 167, 169, 172, 174, 176, 180, 182, 187, 190, 192, 194, 197, 199, 201, 203, 205, 208, 211, 213, 216, 218, 220, 222, 224, 228, 232, 239, 244, 248, 252, 255, 259, 263, 267, 269, 271, 273, 275, 278, 280, 282, 284, 287, 289, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 323, 324, 326, 328, 330, 333, 335, 337, 339, 341, 343, 345, 346, 348, 350, 351, 352, 354, 359
 Gazneliler 16
 Gelenbevî 33
 Gülistân 57, 184, 185, 186, 348

H

Hacı Abdurrahman Hilmi 56
 Hacı Bekir (kahveci) 87, 91, 200
 Hacı Fatma 23
 Hacılar Ezanı 165
 Hacı Mestan 88, 91, 104, 204
 Hacı Münciye 23
 Hacı Saîd Efendi 24
 Hacı Şefika 23
 Hadâ’ik-i Hamîdiyye 43
 Hadis 25, 27, 31, 39, 59, 66, 68, 74, 75
 Hâfiż 96, 186, 187
 Hâfiż-ı Şirâzî 86, 96, 184, 186
 Hâfiż Seyyid Hoca 62
 Haķâyiķ 210, 227
 Halebî 35
 Halep 23, 25, 26, 40, 54, 57, 61, 64, 66, 69, 71, 76, 92
 Halep Vilayet Matbaası 40
 Hâlidî 24
 Hanefî 22, 34
 Harbiye Nezâreti 20, 99, 357

Hariciye 85, 87, 90, 99, 120, 190, 313, 314, 315, 316
 Hâriçîye Nezâreti 17
 Hasaneyn Camii 22, 71
 Hasanü'l-Hüseyen 35
 Hasîdetü'n-nebeviyye 52
 Hassa-i Ordu-yı Hümâyûn 86, 91
 Hâşıye 'alâ Tefsîri'l-Beyzâvî 29
 Haşr 37
 Hâtem-i Tâ'i 166
 Hattat Hacı Mustafa Râkîm 83
 Hatuniye Medresesi 24
 Hayyâr Hân 188, 189
 Hazînetü'l-hutabâ 21, 24, 25, 37
 Hażret-i Şiddîk (Hz. Ebubekir) 39, 58, 170
 Hediyye-i Fevzî 48, 49, 50, 54, 69, 80
 Hediyyetü's-sulehâ 35
 hendesiyye 227
 Hicaz 23, 61, 92, 159
 Hind Üslûbu 16
 Hucurât 57, 71
 Hulâsatü'l-mîzân 59, 124
 Hususi mektup 84
 Hüseyin Hilmi Malatyavî (Hattat) 52
 Hwâcê Қarabet 198
 Hz. Abdullah 50
 Hz. Abdullâh b. Abbas 86
 Hz. Ali 39, 94, 226, 242
 Hz. Âmine 50
 Hz. Ebubekir 39, 58
 Hz. Fatma 39
 Hz. Hasan 39
 Hz. Hüseyin 39, 67, 71
 Hz. İsa 58
 Hz. Mehdi 58
 Hz. Osman 39
 Hz. Ömer 39, 58
 Hz. Peygamber (Hz. Muhammed) 16, 22, 38, 39, 49, 50, 52, 54, 56, 58, 67, 69, 70, 77, 78, 80, 81, 85, 95, 99, 103, 104, 134

Hz. Zeynel Abidin 67

I-i

II. Abdülhamid 20, 34, 38, 40, 43, 44, 45, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 68, 75, 76, 78, 79
 II. Mahmud 78
 Îsâgocî 59, 60, 206
 İbadet 23, 27, 43, 74, 80, 160
 Îbn Abbâs 177, 178, 180
 Îbnü'l-Emin 21, 27
 İbrahim Efendi Matbaası 29
 İbrahim Paşa 22
 İbtihâl 36, 37
 İcmâlü'l-kelâm fî mevlidi'n-Nebiyyi aleysi's-selâm 26, 48
 İhlâs 29, 37, 74
 İhtâru'l-ahyâr 44
 İlmîyye 25
 İmam Birgivî 60
 İmam Buhârî 31, 62, 74
 İmam Bûsîrî 28, 51, 55, 62, 74, 78
 İngiliz 190
 Înşâ 15, 16, 17, 18, 19, 22, 27, 57, 77, 80, 82, 83, 84, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 123, 357, 358, 359
 Înşirâh 74
 İrsal-nâme 84, 85, 100
 İsbâtu'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât 24, 48, 49, 50, 62, 69, 76
 İskender 174
 İskenderiye 24, 71
 İslâmbol 124, 186, 187, 200
 İsmail Efendi (Matbaa) 21, 24, 25, 37, 366
 İstanbul 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 67, 69, 70, 79, 80, 83, 86,

87, 90, 91, 99, 100, 103, 158, 185, 314, 364

İşârât 227

İşârî 28, 30

İştiyak-nâme 84, 85, 100, 101, 102

İttihad ve Terakki 63, 76

'İyânü'l-mesâlik fî beyâni'l-menâsik 34, 48, 72

İzhâr 60, 123, 181, 216, 227

İzmir 22, 28, 71, 158

İzmir Balıkpazarı Camii 22, 71

K

Ka'be (Beytullah) 71, 80, 88, 96, 109, 110, 168, 169, 171, 172, 178, 179, 180, 181, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 255, 256, 258, 267, 339, 352, 353

Kadı Beyzâvî Tefsiri 39

Kadı İyaz 29, 58, 74

Kadı Mîr 59

Kadir 37

Kadir Gecesi 36, 39

Kanlıca 80

Kanûnî Sultan Süleyman 67

Kanûn-nâme-i Âl-i Osmân 17

Karabet 198

Karagümrük 27, 37

Karesi 25, 26, 63

Karnik Matbaası 33

Kasas 37, 236

Kaside-i Bürde 39, 50, 51, 52, 53, 55, 72, 78, 124

Kaside-i Kudsîyye 53, 55

Kaside-i Medeniyye 52, 56

Kaside-i 'Ulyâ 21, 31, 52, 79, 124

Kastallânî 31, 46, 66

Kastamonu 86, 91, 173

Kâtip 18, 19

Kayseri 25, 26, 32, 33, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 63, 66, 67, 68, 69, 74, 77

Kayserili Bahçeçizâde Hasan Şükrü Efendi 33
 Kayseri Ulu Camii 67
 Kaytancıoğlu Yorgi 87, 91, 202
 kelâm 26, 27, 32, 33, 48, 60, 65, 69, 74, 93, 94, 123, 226, 227
 Kemal Paşazâde 57
 Kenzü'l-ferâid fî şerhi'r-Risâleti'l-Adûdiyye mine'l-'Akâid 32
 Kevâ 'ib-i Şî'r ü İnsâ 18, 19, 20, 57, 81, 82, 83, 84, 85, 92, 100, 104, 105, 106, 107, 124 357, 358, 359
 Kibrîsh Mehmed Emin Paşa 26, 79, 358
 kîrâ'at 187, 195, 210, 227, 328, 339
 kîrk hadis 53
 Kileci-zâde Ömer Bey 88, 91, 204
 kitâbet 17, 19, 20, 357
 Koca İstefan 87, 91, 202
 Konya 22, 28, 41, 48
 Köktürk 16
 Kubbetü's-sahrâ 53
 Kudsiyyetü'l-ahbâr fî mevlidi Ahmedî'l-Muhtâr 22, 48, 72
 Kudsiyyü'l-ferah fî tefsîri sureti Elem Neşrah 29
 Kudsiyyü'l-irfân fî tefsîri sureti'n-Necm mine'l-Kur'an 28, 71
 Kudsiyyü'l-kelâm fî mevlidi'n-nebiyyi 'aleyhisselam 69, 72
 Kudsiyyü'l-minhâc fî icmâli bahsi'l-Mî'râc 69
 Kudsiyyü's-sirâc fî nazmi'l-Mî'râc 49
 Kudsü'l-Mesnevî 30, 33, 49, 52
 Kudüs 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 34, 44, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 61, 69, 70, 72, 73, 92
 Kur'an 23, 30, 39, 41, 52, 62, 63, 64, 72, 76, 83, 87, 91, 95, 112, 124, 178, 179, 195, 199, 252, 301, 311, 336
 Kurban Bayramı 38, 39
 Kureyşîzâde 22, 28, 34, 54, 55

Kuşeyrî 33

L

Laleli-i saniye 25
 Laleli-i ülâ 25
 Lem'u'l-fevâ'id fî ta'rifâti'l-ulûmi ve'l-kavâ'id 64, 65, 66, 73, 76
 Lofçalı İbrahim Dervîş Paşa 47, 80, 358
 lugat 27, 61

M

Maarif Nezareti 28, 63, 361
 Mahkeme-i Şerîyye 34, 48, 72
 Mahmud b. Hâfiż Hasan el-Mâgnîsî 59
 Mahmudiye 87, 91, 104, 107, 108, 191
 Makâlât 227
 Makam-ı İbrahim 179, 249, 251
 Maksûd 227
 Maliye 87, 361
 Manisa 22, 24, 25, 71
 Mantık 27, 59, 65, 66, 74
 Matbaa-i Âmire 28, 32, 35, 56, 60
 Maturîdî 22
 Ma'rûf-ı Kerhî 37
 Meânî 65, 66
 Mecdînişân 331
 Mecmû'âtü't-tercî'ât 69
 Medine 25, 26, 34, 38, 44, 47, 48, 49, 52, 54, 61, 65, 67, 69, 72, 80, 81, 85, 88, 91, 118, 139, 164, 260, 262, 264
 Mefâtihu'l-ğayb 28
 Mehmed Fevzî Efendi (Kureyşîzâde, sâbık Edirne Müftüsü, Edirne Müftüsü) 13, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84,

90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 107, 124, 158, 357, 358, 359, 369
 Mehmed Sadreddin Efendi (Karesi Vilayeti Matbaa Müdürü) 64
 Mehmed Şevket Eygi Kütüphanesi 34, 56
 Mekke 24, 34, 35, 38, 47, 54, 65, 71, 80, 85, 86, 88, 91, 92, 99, 104, 116, 118, 177, 179, 245, 249, 253
 Mekkî Abdullah Efendi 24
 Mekteb-i Sanayi Matbaası 34, 48
 Mektup 15, 18, 19, 63, 80, 81, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 221, 225, 230, 240, 246, 250, 253, 254, 260, 266, 268, 272, 273, 276, 277, 281, 285, 286, 289, 293, 357, 358, 359
 Memlükler 16
 Merâhü'l-ervâh 227
 Mercan 33
 Mescid-i Aksâ 23, 24, 28, 30, 56, 72, 344
 Mesnevî 18, 28, 39, 46, 48, 49, 58, 84, 85, 107, 112
 Mesnevî-i Şerîf 39
 Meş'arü'l-Haram 249
 Meşihat 40, 85, 89, 99, 120, 301, 303
 Mevhîbetü'l-Vehhâb fî ta'bîrâti'l-eklâb ve münâcâti Rabbi'l-erbâb 25, 38, 77, 92, 124
 Mevlânâ 28, 42, 46, 58, 62, 74, 76, 78
 Mevlevî 23, 24, 39
 Mevleviyet 25, 90, 104, 121, 321, 322, 323, 324
 Mevlid 24, 25, 39, 48, 49, 54, 55, 62, 67, 76, 77, 83, 85, 90, 102, 121, 342, 343, 365, 369
 Me'ânî 93, 124, 210, 227, 244
 Mîsîr 22, 24, 53, 61, 62, 63, 71, 85, 86, 92, 99, 172
 Miftâhu'n-Necât 124
 Miftâhü'l-merâm 60
 Mihek Kü'z-zeheb fî tecribeti müdde'i'l-ilm ve'l-edeb 22, 64, 66, 76
 Mina 247, 249, 250
 Miraciyye 27, 40, 49, 54, 85, 90, 91, 95, 102
 Mir'âtü'l-Uşûl 59, 227, 175, 176
 Mi'râciyye 121, 344
 Moğol 16
 Molla Abdurrahman Câmî 33, 41, 57, 75, 78
 Molla Celal 226, 231
 Molla Fenârî 59
 Mostar 25, 31
 Muğnî't-Tullâb 59, 60, 124
 Muhabbet-nâme 84, 85, 101, 102
 Muhammed b. Abdülhâlik el-Meyhenî 17
 Muhammed Cân Efendi 25
 Muhammed Tahir el-Hüseyînî (Kudüs Hanefî Müftüsü) 21
 Muharrem Efendi Matbaası 30, 50, 52, 59
 Muhtasar-ı Müntehâ 175
 Muhyiddîn İbnü'l-Arabî 64, 76
 Mustafa Nazif (Hattat) 50
 Mutavvel 88, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 232
 Müderris 64, 71, 76, 79, 92, 357
 Müftü 26, 41, 62
 Mûlk 28, 29, 74, 203, 204, 351
 Mû'min 37
 Mû'minûn 37
 Münacaat 43, 48, 50, 53, 55, 83, 85, 124, 125, 126, 128, 129, 131, 132, 135, 136, 137
 Münşeât 17, 18, 19, 57, 77, 81, 82, 84
 Münşeât-ı Okçu-zâde 18
 Münşeâtü's-Selâtin 18
 Münşî 17, 18, 19
 Müntehâ 176, 227
 Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzî 53, 68, 70, 81
 Müntehâb-ı Nefâîs 35

N

- Nahiv 65, 66
 Nakşibendî (Nakşibendiyye) 22, 24, 75
 Nas 37
 Na't 27, 53, 54, 55, 77, 85, 116, 143, 144, 146, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161
 Necati (medrese) 25, 64, 363
 Necm 28, 71, 74, 95, 153, 154, 344
 Nesâ'ihü'l-Fevziyye 58
 Netâicü'l-efkâr (Adalı şerhi) 60
 Nîl 174
 Nigaristân 57
 Nihayetü'l-iktidâr li'l-evliyâ'i'l-kibâr 41
 nişân-ı Osmânî 329, 331
 Nizâmülümâlk 16
 Nûr 93, 162, 195, 196, 214, 215, 280
 Nûr-ı Osmânî Camii 87, 91, 195, 196
 Nûşînrevân 163, 166
 Nûcûmû'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ 62, 76, 80
 Nûzhetü's-sâcidîn fi hîdmeti Zeyne'l-Âbidîn 67

O-Ö

- Osman Han 78
 Osmanlı 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 32, 41, 51, 58, 61, 65, 67, 71, 74, 75, 76, 78, 79, 87, 91, 93, 99, 100, 101, 103, 357, 358, 359, 361, 362

P

- Pehlevîce 16
 Priştine 25, 26
 protesto-nâme 89

R

- rabita 61, 75
 Rahoviçe-i Bâlâ 86, 170, 171

- Ramazan 27, 29, 31, 33, 39, 57, 71, 73, 74, 85, 90, 101, 121, 336
 Ramazan Bayramı 39
 Raport 108, 191, 192
 Ravza 35, 47, 81, 85, 88, 99, 103, 104, 116, 138, 139, 140, 141, 142, 152, 163, 246, 260, 262, 264, 266, 267
 Râzî 28, 41, 46, 74
 Reddiye 27, 63, 74, 75
 Regâib gecesi 50
 Regâibîyye 27, 50, 77
 Reîsü'l-küttâblik 17
 Resmî mektup 97
 Resmî yazışma 19, 20
 Revâyihu'l-fevâiyîh fi senâyihi'l-medâiyîh 55
 Rûhu'l-beyân 28, 29, 35, 39, 58, 74
 Rûhu's-salât 33
 Rumeli 26, 33, 38, 48, 49, 50, 54, 56, 66, 71
 Rusçuk 25, 26
 Rusçuklu Emin Efendi 35, 60

S-Ş

- Sâbık Edirne Müftüsü. bk. Mehmed Fevzî Efendi
 Sadâret 85, 86, 89, 99, 120, 170, 297, 299
 Sahaf El-Hac Nûri Efendi 19, 82
 Sahaflar Çarşısı 23
 Sahih-i Buhârî 29, 31, 39, 53, 57, 71
 Salma Tomruk 87, 90, 200
 Sarf 60, 65, 66, 107, 191, 227, 316, 322, 329
 Sarı Abdullah 18
 Seb'u'l-Mesânî 230
 Selanik 28
 Selçuklular 17
 Seraskerî 85, 86, 89, 307
 Servet Bey 87, 193, 194
 Seyfî'l-cihâd fi nasri'l-ibâd 26, 40, 54, 57, 79

- Seyfî'l-gullâb alâ Muğni't-tullâb 21, 59, 124
 Seyyid 22, 68, 70, 358
 Seyyid Fevzî 70
 Sivas 22, 57, 87, 91, 193, 194
 Siyaset 27
 Sultan Gazi Osman Han (I. Osman) 45, 58, 78
 Sübhanekâ 33
 Süleyman Çelebi 48, 49, 78
 Sünûhât-ı Kudsiyye 51, 70
 Şâh Muhammed Bahâuddin-i Nakşibend (Şâh-ı Nakşibend) 37, 42
 Şam 53, 73
 Şarkı 18, 77, 81, 83, 84, 85, 107, 109, 110, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 167, 170, 172, 174, 177, 181, 183, 188, 190, 192, 195, 197, 199, 201, 203, 205, 208, 212, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 229, 233, 239, 245, 249, 252, 256, 259, 263, 267, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 297, 299, 301, 303, 305, 307, 309, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 322, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 338, 340, 342, 344, 345, 347, 349, 350, 351, 353, 354, 359
 Şa'bân-ı Veli 86, 91, 173
 Şemseddin Bey 24, 80
 Şemseddin el-İsfahânî 33
 Şemsi Paşa (Van vilayeti vali vekili) 80
 Şerh 27, 31, 42, 49, 52, 53, 55, 60, 73, 74, 211, 227
 Şerh-i Buhârî 46, 66
 Şerhu'l-'Akâ'idi'l-Adûdiyye 74
 Şerhu'l-Kasîdeti'l-kâfiye li Hazreti Ali kerremallâhu vechehû 69
 Şerhü Risâle ibtâli'r-râbîta 62
 Şerif Abdülmuttalib b. Galip 80, 358
 Şerif Fîtrî Hocazâde 25, 40, 51, 358

T

- Taftazânî 33
 Tâhâ 37
 Tahrîrât 85, 88, 98, 206, 207, 212
 Tahrîrû'l-murad fi def'i't-ta'ni ve'l-fesâd 63, 76
 Taif 86, 179, 180
 Tanzimat 17, 19, 20, 74, 95, 99, 357, 358, 359, 362
 Tanzimat Fermanı 79, 83
 Tanzîru'l-mesnevî 69
 Tarîkat-i Muhammediyye 31, 52, 124
 Tasavvuf 27, 74
 Taşavvurât 227
 Tavas 22, 24, 26, 55
 Tavsiye-nâme 84, 85, 100, 101
 Taziye-nâme 70
 Tebrik-nâme 84, 85, 98, 100, 101, 297, 298, 301, 302, 305, 309, 310, 313, 314, 317, 321, 325, 329, 333, 334, 338, 339
 Tecrîd fi kelimetî't-tevhîd 41
 Tefrîcû'l-kalak fi tefsîri sûreti'l-Felak 27, 124
 Tefsîr 27, 28, 29, 30, 31, 39, 52, 57, 71, 72, 74, 75, 178, 227
 Tefsîr-i Kebir 41

Teftâzânî 230
 Tehzîbü'l-Mantık ve'l-Kelâm 23, 227
 Telhîs 227
 Temessükü'l-ezyâl min sâdâti'r-rical 22,
 23, 42, 53, 68, 71
 Temyiz reisi 40
 Tenvîru'l-ma'nevî tanzîru'l-mesnevî 69
 Terbane Camii 71
 Tercî'i Bend 54
 Teressül 17
 Tesliyet-nâme 84, 85, 101
 Tesliyetü'l-mahsûdîn 45, 66, 80
 Teşvîku's-sibyân 70, 124
 Tetkik-i Müellefat Heyeti 76
 Teysîrü'l-fûlk fi tefsîri sûreti'l-Mûlk 28,
 29, 47, 72
 Tezhîb fi şerhi evâ'i'lî't-tehzîb 70
 Tezkire 15, 85, 98, 109, 110, 342, 343,
 344, 346, 347, 348, 349, 350, 351,
 352, 353, 354
 Tezkîretü'l-hikem fi tabakâtı'l-ümem 46
 Tezkîr-i Diyânet ve Tenkîr-i Hiyânet 54,
 57, 65, 72, 76, 79
 Tîrnova 25, 26, 31, 84, 86, 87, 88, 91,
 104, 170, 171, 202, 204
 Trabzon 28
 Tuhfe-i Fevzî 61, 72
 Tuna 86, 104, 170, 171
 Türk 15, 16, 18, 21, 40, 50, 59, 77, 78,
 83, 84, 93, 95, 97, 100, 111, 357, 359
 Türkçe 15, 16, 17, 18, 27, 28, 30, 31,
 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44,
 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55,
 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,
 67, 69, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 84, 85,

86, 87, 88, 89, 90, 92, 96, 103, 104,
 111, 112, 359

U

Ulu Camii 57, 71
 Usûl 103, 166, 200, 227
 Uygur 17

V

Vaaz 29, 39, 66, 74
 Vâki'a 30, 73, 74
 Valide Sultan 85, 86, 92, 99, 104, 168
 Vesîletü'n-necât 78
 Vesile-i saâdet 38, 56, 73
 Veysel Karanî 37
 Vird 37, 75, 198, 217
 V. Murad 20

Y

Yahya b. Mehmed el-Kâtib 17
 Yahya Efendi Matbaası 26, 40, 57
 Yârengüme 21
 Yasin 38
 Yâzışma kuralları 15, 17
 Yenaki Çorbacı 89, 91, 281, 283

Z

Zekerîyya Efendi 37
 Zeynel Abidin Türbesi 67
 Ziştovi 89, 91, 281, 284
 Zübdeyü'l-âsâr ve 'umdetü'l-efkâr 63, 76
 Zümer 37

KEVÂ'IB-I Şİ'R Ü İNŞÂ

(İnceleme-Metin-Dizin)

Osmâni Devleti'nin son döneminde kaleme alınan ve edebî niteliğiyle öne çıkan *Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ*, sadece klasik inşâ geleneğini yansıtma kalmaz; aynı zamanda bir dîvân tertibiyle örtülü özgün yapısıyla dikkat çeker. Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi tarafından hazırlanan bu eser; Tanzimat sonrası yazışma usulünün aksine, dönemin medrese eğitimiyle yönelik olarak hazırlanmış ve klasik usule uymaya devam ederek emsallerinden ayrılmıştır. Çalışmada eserin transkripsiyonu yapılmış, biçim ve içerik bakımından ayrıntılı incelemelere tabi tutulmuştur. Osmâni Türkçesi inşâ örneklerinin yanı sıra Farsça ve Arapça mektuplar, manzum-mensur bîrlîkîliği, özgün tertibi ve 78 şarkî örneğiyle *Kevâ'ib-i Şî'r ü İnşâ*, klasik inşânın son parlak örneklerinden biri olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Bu kitap, hem edebiyat hem tarih hem de eğitim alanlarında Osmâni devrinde ilgi duyanlar için bir başvuru kaynağıdır.

"dün"den öğrendiklerinle
 "bugün"ü yaşamak
 "yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-5905-17-8

9 786255 905178